

Piotr Womela

Wspieranie demokracji i lobbing polityczny.

Działalność Fundacji Konrada Adenauera w Polsce

Do głównych zadań niemieckich fundacji politycznych należy wspieranie demokracji. Ich powstanie było związane z potrzebą umocnienia pluralistycznej demokracji przedstawicielskiej w powojennych Niemczech. Fundacje reprezentują bowiem ideowe profile partii politycznych, z którymi są związane. Swoje zadania wykonują poprzez szeroko rozumianą edukację obywatelską oraz doradztwo polityczne skierowane do elit. Wykonują zatem zadania publiczne i są finansowane ze środków Republiki Federalnej Niemiec. Jednocześnie są organizacjami formalnie niezależnymi od rządu i partii. W latach 60. XX w. zaczęły podejmować także działalność zagraniczną. Zarówno wspierały struktury demokratyczne w krajach znajdujących się w transformacji ustrojowej, jak i pracowały w państwach zachodnich. Fundacje służą utrzymywaniu dobrych stosunków dwustronnych oraz tworzą kanały wymiany informacji między elitami i społeczeństwami. Szczególną aktywność fundacje wykazywały wobec regionu Europy Środkowo-Wschodniej po 1989 r. W ich gronie eksponowane miejsce zajmuje Fundacja Konrada Adenauera (KAS). Fundacje, podejmując działania wspierające demokrację za granicą, próbowały wpływać na władzę publiczną, aby – zgodnie ze swoimi celami – zmienić jej postępowanie lub też utrwalić pożądane zachowania. Działania takie można łączyć z pojęciem lobbingu.

Celem dysertacji jest kompleksowa analiza działalności Fundacji Konrada Adenauera w Polsce w okresie 1989-2019. Działalność Fundacji badana jest w kontekście zewnętrznego wspierania demokracji oraz prowadzenia aktywności lobbingowej. Ogólne tezy pracy sprowadzają się do dwóch twierdzeń. Po pierwsze, że KAS w Polsce wspiera demokrację, będąc specyficznym aktorem niemieckiej polityki zagranicznej. Po drugie, że wspieranie demokracji podejmowane przez KAS jest kategorią pojemniejszą, w której zawiera się lobbing jako środek służący wdrożeniu, a następnie umocnieniu demokracji. Autor dysertacji odpowiada na zasadnicze pytanie, jak w kategorię zewnętrznego wspierania demokracji i lobbingu wpisuje się działalność KAS w Polsce.

Zewnętrzne wspieranie demokracji jest elementem polityki zagranicznej. W związku z tym niemieckie fundacje wspierają w tym zakresie politykę rządu, wykazując przy tym, pomimo

swojej niezależności, zbieżność celów z polityką zagraniczną Republiki Federalnej Niemiec. Zbieżność ta ma związek z konsensualnym charakterem niemieckiej polityki zagranicznej i wynika też z podobieństw przekonań. Niemieckie wspieranie demokracji na zewnątrz warunkowane jest nie tylko przez interesy materialne, ale przede wszystkim przez wartości. Punktem odniesienia była tożsamość kulturowa i polityczna Republiki Federalnej Niemiec. Politykę zagraniczną oparto na budowaniu zaufania i pozyskiwaniu sojuszników przez atrakcyjność własnego systemu wartości. Adresowano ją do społeczeństw obywatelskich, a w jej realizację włączano podmioty pozarządowe. W tym kontekście dużą rolę odgrywały fundacje polityczne.

Pomimo tego w działalności Fundacji Konrada Adenauera w Polsce dostrzeżono różnice wobec założeń polityki zagranicznej Niemiec. Różnice polegały na rozdźwięku między dominującym przekazem danego projektu Fundacji a linią polityki niemieckiego rządu w określonej sprawie. Związane to było także z wpływem, jaki na treści projektów mieli polscy aktorzy współpracujący z Fundacją. Podmioty te dysponują bowiem dużą swobodą w kształtowaniu treści i przekazu wspólnych projektów.

Praca Fundacji opiera się na ścisłej współpracy z polskimi partnerami. Zdecydowana większość projektów podejmowana była w badanym okresie wspólnie z polskimi instytucjami, najczęściej z organizacjami pozarządowymi. W ten sposób Fundacja tworzyła sieci współpracy, w które włączane były także podmioty niemieckie. W ramach tej międzynarodowej sieci odbywała się wielowektorowa komunikacja. W jej ramach Fundacja podejmowała się roli pośrednika, ale i łącznika różnych podmiotów i interesów z Polski i Niemiec, zapewniając odpowiednie kanały komunikacyjne. Treści przekazywane były w obydwu kierunkach. Biorąc pod uwagę deklarowane cele oraz analizując konkretne działania, stwierdzić można, że Fundacja działa wprawdzie zgodnie z interesami Niemiec, ale nie jest nastawiona na realizację partykularnych interesów. W swojej pracy kieruje się wartościami i zasadami wolnościowego porządku demokratycznego oraz solidarności, pomocniczości i tolerancji. Jednocześnie odwołuje się do pojęcia dobra wspólnego oraz do chrześcijańskiej nauki społecznej. Można zatem mówić o interesie aksjologicznym, który jest realizowany przez Fundację w dobrej wierze. KAS jest więc rzecznikiem niemieckich interesów, ale w zakresie wyznaczanym przez jej własne cele. Głównym celem KAS w Polsce przez cały badany okres było wspieranie demokracji. W zależności od okresu, fazy transformacji oraz rozpoznanych potrzeb beneficjentów wsparcia, działalność Fundacji podlegała zmianom. Zakres przedmiotowy tego wsparcia był niezwykle szeroki i obejmował wspieranie demokratycznej transformacji i reform gospodarczych, ale również pogłębianie integracji europejskiej, dialog polsko-niemiecki czy wspieranie

społeczeństwa obywatelskiego. Zasadniczo stwierdzić można, że wspieranie demokracji odbywało się poprzez podejmowanie prób wpłynięcia w sposób bezpośredni lub pośredni na władze publiczne w ten sposób, aby zmienić lub utrwalić jej zachowanie, które w przekonaniu Fundacji odpowiadało zasadom demokratycznym. Takie działanie nosi cechy lobbingu. Pojęcie lobbingu rozumiane jest przez autora dysertacji jako rzecznictwo interesów w społeczeństwie demokratycznym oraz kanał komunikacji, w którym artykułują się różne interesy. Lobbing KAS ujawniał się w działaniach doradczych na rzecz polskich władz publicznych. Doradztwo to podejmowane było w szczególności w okresie transformacji ustrojowej i polegało na dostarczaniu informacji dotyczących niemieckich rozwiązań systemowych, które mogłyby zostać zaimplementowane na gruncie polskim. Ponadto lobbowano na rzecz utrzymania kursu reform. Działania lobbingowe miały również charakter pośredni. Ten rodzaj działań skierowany był do wpływowych grup społecznych mogących oddziaływać na opinię publiczną i decydentów. Widoczny był przykładowo w oddziaływaniu mającym utrzymać lub podnieść poziom akceptacji społeczeństwa dla integracji europejskiej. Kolejnym obszarem lobbingu było tworzenie przestrzeni, w której mogło dojść do artykulacji niemieckich interesów rządu lub partii. Dodać w tym miejscu należy, że większość tego typu projektów polegała na polsko-niemieckiej wymianie poglądów. Wprawdzie niemieccy uczestnicy mieli możliwość prezentacji swoich stanowisk, ale jednocześnie recypowali opinie polskich uczestników. Zatem skutkiem takiego projektu mogła być również zmiana stanowiska w określonej sprawie niemieckich decydentów uczestniczących w przedsięwzięciu KAS. Ostatnią kategorią był lobbing dotyczący interesów aksjologicznych służących dobru wspólnemu. Służył pojednaniu polsko-niemieckiemu, promowaniu etycznych postaw w polityce i gospodarce czy zwiększaniu udziału społeczeństwa obywatelskiego w życiu politycznym, zgodnie z chrześcijańsko-demokratycznymi zasadami. Ten rodzaj lobbingu umożliwiał Fundacji komunikowanie swoich wartości oraz wprowadzanie ich do debaty publicznej.